

शासन व्यवहारात मराठीचा वापर विविध विभागातील नस्त्यावरील टिप्पण्या, शेरे, अभिप्राय, अनौपचारिक संदर्भावरील टिप्पण्या, बैठकांचे कार्यवृत्त, अहवाल तसेच निविदा, जाहिराती इत्यादी मध्ये मराठीचा वापर करण्याबाबत..

महाराष्ट्र शासन
मराठी भाषा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: मभावा-२०१५/प्र.क्र.३६/भाषा-२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक

मंत्रालय, मुंबई ४०००३२

तारीख: २८ एप्रिल, २०१५

वाचा -

- १) सामान्य प्रशासन विभाग शासन निर्णय क्र. मभावा-१०८०.क्र.प्र/५४/२०, दि.१८ मे, १९८२,
- २) सा.प्र.वि. शासन निर्णय क्र. मभावा -१०८६/४३२.क्र.प्र/१६१/८६/वीस -ब, दि.१८.७.१९८६
- ३) सा.प्र.वि. शासन परिपत्रक क्र. मभावा -२०१०.क्र.प्र/७५/२०-ब, दिनांक १४ जुलै, २०१०,
- ४) मराठी भाषा विभाग शासन परिपत्रक क्र. मभावा-१०११.क्र.प्र/७८/ भाषा -२, दि.१० मे, २०१२,
- ५) मराठी भाषा विभाग शासन परिपत्रक क्र.मभावा -१०१३/५७.क्र.प्र/९/भाषा -२,
दि.२९.१.२०१३,
- ६) मराठी भाषा विभाग शासन निर्णय क्र. मभावा-२०१४/१४९.क्र.प्र/७३/ भाषा -२, दि.२०.८.२०१४

प्रस्तावना -

महाराष्ट्र राजभाषा अधिनियम, १९६४ मधील तरतुदीनुसार वर्जित प्रयोजने वगळता सर्व कामकाज मराठीतून करणे बंधनकारक करण्यात आले आहे. शासकीय कार्यालयाप्रमाणेच शासनाच्या अंगीकृत व्यवसायांनी देखील वर्जित प्रयोजने वगळता सर्व कामकाज मराठीतून करण्याबाबत वेळोवेळी सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. वर्जित प्रयोजने वगळता इतर बाबतीत संयुक्तिक कारण नसताना राजभाषा मराठीचा वापर करण्यास टाळाटाळ करणाऱ्या अधिकारी व कर्मचारी यांच्या गोपनीय अहवालात नोंद घेण्याबाबत तसेच वारंवार समज देऊनही जे अधिकारी व कर्मचारी राजभाषेचा वापर करण्याच्या नियमांचे पालन करणार नाहीत त्यांच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्याच्या सूचना सर्व कार्यालय प्रमुख व विभाग प्रमुख यांना संदर्भाधीन आदेशान्वये देण्यात आल्या आहेत. तसेच मंत्रालयीन विभागामार्फत निर्गमित होणारी शासनाची धोरणे, नियम, आदेश, अहवाल, शासन निर्णय, अधिसूचना, प्रारूप नियम इत्यादी सर्व माहिती मराठीतून देण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत. याबाबत वारंवार सूचना देऊनही मंत्रालयीन विभागातील वरिष्ठ अधिकारी यांचे नस्ती, टपाल यांच्यावरील शेरे, पत्रव्यवहार, निविदा, वृत्तपत्रातील जाहिराती इंग्रजीमधून असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास येत आहे. त्याअनुषंगाने शासकीय कामकाजात मराठीचा वापर करण्याबाबत सर्वकष सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन निर्णय-

महाराष्ट्र राज्याची स्थापना झाल्यानंतर शासनाने मराठीतून राज्यकारभार करण्याचे आपले धोरण जाहीर केले आहे. राजभाषा अधिनियमानुसार शासकीय कार्यालयाप्रमाणे शासनाच्या अंगीकृत व्यवसायांनी वर्जित प्रयोजने वगळता सर्व कामकाज मराठीतून करणे बंधनकारक आहे. या वैधानिक जबाबदारीबाबत शासनाकडून वेळोवेळी सूचनाही देण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, प्रशासकीय विभाग/राज्य शासनाची कार्यालये/सार्वजनिक उपक्रम, मंडळे यांच्या कार्यालयाचे कामकाज १०० टक्के मराठीतून होत नसल्याची बाब शासनाच्या निदर्शनास येत आहे. विशेषतः वरिष्ठ अधिकारी यांचेकडून अद्यापही टिप्पणीलेखन/शेरे हे इंग्रजीतून लिहीण्यात येत असल्याचे निदर्शनास आले आहे. वरिष्ठ अधिका-यांनी टिप्पणी/शेरे आवर्जून मराठीत लिहिणे आवश्यक आहे. याबाबत सभागृहात वारंवार प्रश्न उपस्थित करण्यात येतात. तरी सर्व वरिष्ठ अधिकारी/कर्मचारी यांनी याबाबतची गंभीरपणे नोंद घेऊन नस्तीवरील टिप्पणी, पत्रव्यवहार, अभिप्राय, शेरे, अनौपचारिक संदर्भावरील टिप्पण्या तसेच विभागामार्फत दिल्या जाणा-या निविदा, जाहिराती, बैठकांचे कार्यवृत्त, अहवाल, इतर विभागाकडून मागविण्यात येणारी माहिती मराठीतून सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.

प्रशासकीय पत्रव्यवहारात अधिकारी/कर्मचारी यांच्या नावाची आद्याक्षरे कटाक्षाने मराठीतूनच लिहीण्याची खबरदारी घ्यावी. याबाबत सर्व विभागप्रमुखांनी आपल्या अधिपत्याखालील कार्यालयांना सूचना द्याव्यात. शासन व्यवहारात इंग्रजी प्रतिशब्द वापरण्याऐवजी भाषा संचालनालयाने प्रकाशित केलेल्या विविध विषयावरील शब्दकोशातील शब्दांचा वापर करण्यात यावा. सदर प्रकाशने महाराष्ट्र शासनाच्या coe.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर ई-पुस्तक स्वरूपात उपलब्ध आहेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१५०५२०१६२८३४१०३३ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

अपर्णा अ.गावडे

उप सचिव महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे सचिव
- ३) मा. मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
- ४) मा. मंत्री, मराठी भाषा विभाग यांचे स्वीय सहायक
- ५) सर्व सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ (विधानपरिषद/विधानसभा), मुंबई
- ६) सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव सर्व मंत्रालयीन विभाग

- ७) सर्व विभागीय आयुक्त
- ८) सर्व जिल्हाधिकारी
- ९) सर्व मंत्रालयीन विभाग
- १०) सर्व महानगरपालिका आयुक्त
- ११) मंत्रालयीन विभागाच्या अधिपत्याखालील सर्व विभाग प्रमुख/ कार्यालय प्रमुख
- १२) सर्व जिल्हापरिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
- १३) प्रबंधक उच्च न्यायालय, मुळ शाखा, मुंबई (पत्राने)
- १४) प्रबंधक उच्च न्यायालय, अपिल शाखा, मुंबई (पत्राने)
- १५) सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ, विधानभवन, मुंबई
- १६) सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (पत्राने)
- १७) महालेखापाल - १ (लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई
- १८) महालेखापाल - (लेखा परीक्षा), मुंबई
- १९) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
- २०) निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
- २१) भाषा संचालक, भाषा संचालनालय, वांद्रे (पूर्व), मुंबई
- २२) सचिव, महाराष्ट्र राज्य मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळ, मुंबई
- २३) सचिव, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई
- २४) संचालक, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई
- २५) निवडनस्ती

(सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, सदर आदेश त्यांनी आपापल्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख तसेच सार्वजनिक उपक्रम यांच्या निर्देशनास आणावेत.)